

## SANAT, SANATÇI, SERAMİK SANATI VE BİR SERAMİK SANATÇISI

Dilek ALKAN\*

**E**vrimsel olan insan ve değerlerinin, iyi bir şekilde özümsemiş, evrimleşme yolundaki insanın kişiliği de aklın denetimi altında tutulup, yaşamın bilinçli bir biçimde algılanarak yorumlanması insan olmak olarak değerlendirilebilir. Herşeyden önce ve herşeyin başlangıcı insan olmaktır. Bu gerçekte çok üstün bir meziyettir ve kişiyi somut yaşama götüren tek yoldur. Somut yaşam toplumun gerçeğidir.

İnsanlar toplumları oluştururlar. Yaşayabilmek için üretirler ve bu eylemleri sırasında birbirleriyle zorunlu olarak ilişkiler kurarlar. İnsanla doğa sürekli bir üretim ilişkisi içindedir. Düşünceler eyleme dönüşüp ürünler ortaya çıktıkça sanat, ideoloji, politika gibi alanlar bilinçli bir şekilde gelişir. Bu alanlar toplumun ihtiyaçları doğrultusunda oluşurlar. Sanat ise bu alanların hepsini kapsar, hepsi sanatın konusu olur.

Topluma, toplumun gerçeklerini açıklayan ve topluma yön veren, insanla nesnel gerçeklik arasında estetiksel ilişki kuran sanatın gerçekte toplumun bilinçlendirilmesi gibi oldukça önemli bir rolü vardır. Sanat, “Biçime en uygun bir içerikle, içeriğin en uygun bir biçim dengesidir...gerçeği güzel tasarımlarla yansıtan özel bir toplumsal bilinç ve insan devinimi biçimidir” (HANÇERLİOĞLU, 1996:342).

Sanatçının üstlendiği bu görev çok büyük bir görevdir. Sanatçı toplum içinde düşünen bir kişidir. Kendisi için ve toplum için düşünür. Sanatçı, yaşadığı her dönemde bir yaratıcılık eylemi içindedir. “Sanatçı hem bir gözlemci, hem de gözlemlerini ifade edebilen kişidir. ...etkilenen ve etki verendir; hayatı ifade etmesini öğrenen ve bunu başaranıdır. Bir baş kaldırma eylemini ortaya koyabilendir” (AKAY, 1996:10).

---

\*Öğr.Gör., Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulu, Seramik Bölümü.

Sanatın başlangıcından bu yana sanat ve sanatçı gelişen ve değişen dünyada amaçları doğrultusunda, yaşadıkları toplum için hatta yaşadıkları topluma rağmen gelişmiş ve gelişmektedir. Toplumların gelişmesi ve değişmesi, sanat ve sanatçıyı bu evrim içinde yeni yollar aramaya sürüklemiş ve dolayısıyla akımlar oluşmuştur.

Sanattaki bu evrim klasik dönem ve modern dönem akımları olarak iki büyük parçaya ayrılır. Bütün sanat dallarında olduğu gibi seramik sanatı da Klasik ve Modern sanat akımlarından etkilenmiş, sanatçılar kendilerini farklılaştırmak, iletilerini farklılıklarla halka ulaştırmak için akımlar doğrultusunda eserler vermişlerdir.

Seramik sanatının klasik dönemi, tamamiyle seramiklerin kullanım amaçlı yapıldığı dönemdir. Öyle ki seramik sanatının bu dönemine “İlkel insanların kap gereksinmesi ile ortaya çıkan mütevazi bir kap sanatıdır” denilmektedir (GALATALI, 1985:648). Bu dönemde yapılan eserlerde ifade olgusu yoktur. Sadece kullanım amacı bulunmaktadır.

“Seramik bir eser, kullanıma açık iç boşluk ile işgal ettiği dış boşluk arasında yer alan balçık kilinin sanatkarane şekillendirilmesiyle vücut bulmaktadır” (GALATALI, 1985:70) şeklinde ifade edilen seramik eserin tanımı, hem klasik dönem, hem de modern dönem seramikleri için geçerlidir. Ancak aradaki fark, klasik dönemde işlev boşluğunun fonksiyonel olması, modern dönemde de var olan bu boşluğun işlevinin ifadeci yönelimler nedeniyle dışlanmasıdır. Yani modern seramik sanatında kullanım kaygısı yoktur, salt sanat adına yapılan eserlerdir.

Seramik, modern sanata öncelikle malzeme olarak girmiştir. “Seramik sanatı tarihinde ilk defa kil, sır, fırın gibi teknik bilgiye sahip olmayan Picasso, Chagall, Matisse, Miro gibi dev ustaların seramik malzemesine ellerini sürmeleriyle birlikte dünyanın çağdaş boyuta yönelik ilk eserlerini yaratmış olmalarıdır” (GALATALI, 1985:70). Böylelikle seramiğin çağdaş boyutu biçimlenmeye başlamış, seramik, kullanım aracı olmaktan çıkarak iletisi olan, estetik bir nesne olmuştur.

Modern seramik sanatını Atilla Galatalı, klasik modern sentezci yönelim, soyut özgün form, seramik heykel olmak üzere üç büyük gruba

ayırmıştır. Bu grupta belki de sanatçıların belli bir döneme kadar yaptığı eserler için birbiri ardına gelen basamaklardır.

Klasik modern sentezci yönelimde seramik form anlayışını zorlamadan ve klasik seramik sanatının temel yönelimi olan işlev boşluğunu koruyarak yapılan çalışmalar olduğu gibi, bu işlevi, geleneksel biçimleri deforme ederek, işlev boşluğunu yadsıyarak üretilen çalışmalar da vardır.

Soyut özgün form ise farklıdır. Seramikte soyut, geleneksel olarak bilinen, insanın yarattığı -çanak, vazo, tabak gibi- geleneksel şablon biçimlerinden farklı biçimler olarak tanımlanabilir. İşte bu tanımlamaya uygun olarak seramik sanatçıları tarafından üretilen eserler soyut özgün formlar olarak isimlendirilir.

Seramik heykel de akımlar doğrultusunda sanatçının düşüncelerini ifade ettiği biçimlerdir.

Seramik sanatındaki bu üç yönelimde de sanatçılar alıcıların düşüncelerinde farklılıklar oluşturarak onları düşünmeye yönlendirmiş ve sanat eserlerinin temeline inmeyi sağlamıştır.

Yazının başından bu noktaya kadar tanımlanan duyarlı sanat ve sanatçı kişiliğine tamamen uyan, örnek gösterilebilecek kişilerden biri olan ve maalesef aramızdan ayrılan Muammer Çakı'nın seramikleri de bu şablon altında incelenebilir.

Muammer Çakı'nın vazo, kupa ve çaydanlık formları (Resim: 1-2-3) işlev boşluğu korunarak yapılan çalışmalardır. Kullanıma yönelik olmasıyla birlikte formların estetikliği ve yüzeylerindeki dekorlar bu formları estetik birer obje yapmaktadır.

Gemi motifli duvar tabağı (Resim:4) geleneksel tabak formundadır ve işlev boşluğu da korunmuştur. Ancak geleneksel çini motifine farklı bir yorumlama getirilerek tabak üzerine uygulanan dekor bu tabağı özgün kılmış, onu estetik bir objeye dönüştürmüştür.

Sitilize edilmiş çaydanlık ve çanak formları (Resim:5-6) için de aynı ifadeler kullanılabilir. Her iki eserde de işlev boşluğu korunmuş ancak formları ve dekorları ayrıca fonksiyonelliklerinin olmayışı bu eserleri farklılaştırmıştır.

Bu sözü edilen seramik çalışmalarının hepsi (Resim: 1-2-3-4-5-6) yukarıdaki tanımlamalar doğrultusunda klasik modern sentezci

yönelim grubuna girmektedir.

Seramikte soyut tanımlaması göz önünde bulundurularak bazı seramik formları (Resim:7-8) soyut özgün form grubuna sokulabilir.

Fırıldak kafalı küçük insan heykellerinden oluşan “Fırıldaklar” isimli seramik düzenleme (Resim:9) verdiği mesajla etkili olan bir eserdir. Toplum içinde önemsenmek, sanki kendisinin dışındaki insanlar için birşeyler yapıyormuş gibi görünüp, oysa ki sadece kendi çıkarları doğrultusunda, tıpkı bir fırıldak gibi rüzgarın yönüne doğru hareket eden insanları tanımlayan bir eserdir.

Bir diğer eserinde (Resim 10) gene toplum içinde bu sosyal kirlenmeyi yaratan insanlar tanımlanmış. Herkesin sürekli konuştuğu, birbirini dinlemediği, boş konuşan, hemen her yerde karşımıza çıkabilecek insan tipleri tanımlanmaktadır. Düzenlemenin ortasında tek başına oturmuş insan figürü ise bu olanlardan çok sıkılmış, olayların bilincinde ama tepki vermeyen belki de veremeyen kişiyi tanımlar.

Bu iki eser (Resim: 9-10) hem taşıdığı iletiler, hem de formları itibariyle seramik heykel grubuna sokulabilir. Bu eserler verdikleri mesajlarla öne çıkmaktadırlar, toplumun kirliliğine neden olan kişileri tanımlamaktadırlar.

Sonuç olarak; sanatçı, kendi imgesini kendi döneminin gerçekleri içine yerleştirmesi, kendi insanını ya da insanların kendi döneminin sorunlarından seçtiği ilişkiler içine sokmasıyla toplumu toplumla yüzleştirir. Yazının başında da benzeri biçimde tanımlanan sanatın amacı ve sanatçının kişiliği ile ilgili ideal kavramlar seramik sanatçısı Muammer Çakı'nın kişiliğine tam olarak oturmaktadır. Seramik eserlerinde ve sosyal yaşamında bu çok net olarak görülmektedir.

Başından bu yana ve günümüzde farklılıklarla süregelen yaşamda, sanatçılar seslerinin çok uzaklara gitmeyeceğini bile bile, engellere rağmen insanlara kendilerini göstermek amacıyla eserlerine devam etmelidir.



Resim 1.



Resim 2.



Resim-3.



Resim 4.



Resim 5.



Resim 6.



Resim 7.



Resim 8.



Resim 9.



Resim 10.

## KAYNAKÇA

- AKAY,A.** “Sanatçı Sanattan Bir Yaşama Biçimi Ortaya Çıkan Kişidir”, Milliyet Sanat, Sayı: 392, 15 Eylül 1996.
- GALATALI, A.,** “Eleştirim” Sanat Çevresi, Mayıs 1985.
- HANÇERLİOĞLU, O.** “Toplum Bilim Sözlüğü”, Remzi Kitabevi Yayınları, 2.Baskı, İstanbul; 1996.
- KUÇURADI, İ.** Çağın Olayları Arasında, Ayraç Yayınevi, 2.Baskı, Ankara, Eylül 1997.
- TİMUÇİN, A.** Düşünce Tarihi, İnsancıl Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 1997.